

Advies De beweging naar voren

Inleiding

Met de nota De Beweging naar Voren is een moedige poging gedaan om doelstellingen en voornemens met betrekking tot het gehele sociale domein inzichtelijk te maken. Waar we tot nu toe te maken hadden met grotendeels strikt gescheiden beleidsterreinen als Wmo, Participatiewet, Jeugd en Woonbeleid, maakt deze nota voor het eerst helder hoe een integrale aanpak op deze beleidsterreinen in de komende jaren gestalte zal krijgen. Vanzelfsprekend staat in de nota en dus in het Sociale Domein de ambitie centraal om dat aan te bieden wat nodig is om burgers zo lang mogelijk zelfstandig te laten functioneren. Daarbij wordt vraaggericht, wijkgericht gewerkt, gefocust op zelfredzaamheid en uitgegaan van eigen kracht van bewoners.

De WAR heeft grondig kennis genomen van uw voornemens en ondersteunt uw streven naar geïntegreerde dienstverlening en het brengen van samenhang tussen de drie beleidsgebieden, die naar gemeenten zijn overgeheveld en met de overige beleidsvelden binnen het sociaal domein. De nota is echter op hoog abstractieniveau geschreven, wat veel van de lezer vraagt. De beleidsmatige formuleringen worden niet of nauwelijks vertaald in meetbare doelen. Bovendien staat er veel in, dat al gerealiseerd had moeten zijn. De nieuwe WMO is gestart op 1 januari 2015 en dan komt pas begin 2016 deze transformatienota en daarna nog eens een plan van aanpak. De werkelijkheid krijgt nu gestalte en het beleid komt er achter aan.

Aanbeveling 1

Maak de doelstellingen SMART.

Als deze nota beschouwd mag worden als een kadernota die het gehele sociale domein beslaat, zouden wij graag zien dat wordt verwezen naar uitvoeringsnota's op de verschillende deeltherreinen (b.v. de woonvisie, gezondheidsbeleid, vrijwilligersbeleid en mantelzorg).

Uit recent onderzoek van het SSW blijkt dat de burger van De Bilt die een beroep doet op de WMO vindt dat er geen maatwerk geleverd wordt. Iets minder dan 40% van de geënquêteerden voelt zich afgescheept vanwege de bezuinigingen, 30% vindt dat er wel een heel groot beroep gedaan wordt op zijn sociaal netwerk. Dit zijn cijfers, die ons zorgen baren.

De maatschappij kantelt. De burger wil gezien, gehoord en ondersteund worden. Dit vraagt van de beleidsmakers ook een kanteling.

Evaluatie vindt volgens de transformatie-agenda pas in de tweede helft van 2017 plaats. Wachten met bijstellen tot 2018 betekent dat mensen mogelijk onnodig 2 jaar lang niet de ondersteuning krijgen die zij nodig hebben.

Aanbeveling 2

Wij pleiten er voor om het moment van evaluatie te vervroegen door al in de loop van dit jaar te evalueren wat de effecten van de beleidswijzigingen zijn geweest en te bekijken waar bijstelling nodig is.

De decentralisaties vormen een grondige stelselwijziging. Meer dan voorheen zullen taken worden overgeheveld van formele naar informele zorg, van professional naar vrijwilliger en mantelzorger. De gemeentelijke overheid zet zich daarmee meer op afstand en hoop zo niet alleen de burger mondiger

en actiever te maken (civil society), maar zeker ook besparingen te bereiken. Dat betekent echter niet dat de gemeente geen verantwoordelijkheid meer draagt voor de uitvoering van taken, maar wel dat zij een meer faciliterende, ondersteunende en organisatorische rol zal spelen dan voorheen.

Deze overdracht van taken aan het particulier initiatief en de daarvoor benodigde wijziging in cultuur is alleen mogelijk als de verantwoordelijkheden voor de taakuitvoering van gemeente, professional en vrijwilliger/mantelzorger helder worden gedefinieerd en gecommuniceerd. In de nota ontbreekt een duidelijke omschrijving van de taakopvatting en verantwoordelijkheid van de gemeente voor het bereiken van de beleidsdoelstellingen.

Aanbeveling 3

Expliciteer de rol van de gemeente, naast die van de professional en de vrijwilliger.

In dit verband mag ook gezegd, dat wij teleurgesteld zijn dat uw toezegging om de WAR in een vroeg stadium te betrekken bij de ontwikkeling van deze Transformatie-agenda niet is waargemaakt. Nu moeten wij achteraf proberen om onze speerpunten nog verwezenlijkt te krijgen, waar we ze anders eenvoudig meteen in de eerste gedachtevorming al hadden meegegeven.

Focus op zo lang mogelijk zelfstandig functioneren

Een concrete uitwerking van het begrip "eigen regie" en een uiteenzetting over de rol van gemeente in het ondersteunen van de eigen regievoering worden node gemist. Het blijft zo onduidelijk welke algemene voorzieningen nodig zijn en door de gemeente worden aangeboden of gefinancierd om langer zelfstandig functioneren mogelijk te maken. Het meten van prestaties wordt zo een onmogelijkheid.

In de opvatting van de WAR is het in het licht van langer thuis kunnen wonen noodzakelijk dat de gemeente minimaal de volgende voorzieningen faciliteert en coördineert, dan wel deze delegeert aan een professionele organisatie waarbij zij de output controleert

- een ontmoetingsfunctie per wijk
- vervoer door vrijwilligers (minimaal naar zorgverleners)
- boodschappenservice fysiek en ondersteuning bij digitale inkoop
- alarm en vroeg signalering
- bemiddeling bij inzet van vrijwilligers
- selectie, ondersteuning en scholing van vrijwilligers

De algemene voorzieningen dienen qua aard aangepast te zijn aan de kern waarin ze worden aangeboden.

Een deel van deze activiteiten wordt al door de gemeente ondersteund en/of gefinancierd. Toch verdient het aanbeveling om hiervan expliciet melding te doen in de beleidsnota, zodat duidelijk blijkt welke initiatieven op dit vlak lopen en ook in de toekomst op ondersteuning in financiële of organisatorische zin kunnen rekenen. Bij al deze voorzieningen zijn vrijwilligers in te zetten die deze werkzaamheden uitvoeren zonder dat sprake is van verdringing op de arbeidsmarkt. De gemeente behoort hier een coördinerende rol in te spelen.

Aanbeveling 4

Vermeld duidelijk welke algemene voorzieningen minimaal nodig zijn om zelfstandig functioneren mogelijk te maken. Wees compleet in het vermelden van de initiatieven die op dit vlak al lopen en ontwerp voorzieningen die bij de gemeentelijke kernen passen.

Nu de buurthuizen steeds schaarser worden, meer hulpbehoevende burgers nog zelfstandig wonen en niet (meer) in staat zijn om zelf actief naar dit soort informatie op diverse prikboards in de wijk te gaan zoeken, zou een buurtapp voor hen waardevolle informatie kunnen bieden, een soort prikboard (per wijk) waarop digitaal vrijwilligers zich kunnen aanbieden en individuele burgers hun verzoek om ondersteuning kwijt kunnen. Met een buurtapp wordt het gemakkelijker om zorg en ondersteuning voor buurtgenoten te organiseren.

Aanbeveling 5

Voor burgers die zelf graag de regie willen houden zou het handig zijn om een buurtapp te ontwerpen. Zie vergelijkbare initiatieven in Utrecht (Overvecht) en Woerden.

Toegang tot hulp

Het streven om hulp zoveel mogelijk vanuit één loket aan te bieden heeft vele voordelen. Toch is er ook een schaduwzijde. De vindbaarheid van professionals is er voor de burger na het integreren van de toegang tot verschillende takken van dienstverlening (Mens, AMW, Vitras) niet inzichtelijker op geworden. Voorheen was er in de servicecentra de mogelijkheid om laagdrempelig binnen te lopen, een kop koffie te drinken en vervolgens eens te informeren bij een (vaak bekend) persoon of een oplossing voor diverse problemen mogelijk was en waar deze te verkrijgen was. Nu kan alleen nog via telefoon of e-mail een vraag gesteld worden en wordt binnen enkele minuten door een onbekende bepaald of de vraag het verdient om verder geleid te worden en uit te monden in een breedtegesprek.

Ook is nog steeds onduidelijk bij burgers welke ondersteuning door organisaties als Mens en CJG wordt geboden. Uit onderzoek naar de bekendheid van het CJG onder ouders bleek dat deze niet of onvoldoende op de hoogte waren van het bestaan en het hulpaanbod van deze organisatie. Onze indruk is dat dit evenzeer geldt voor de toegang tot de Wmo. Het Sociaal Team is nog niet ingeburgerd; Mens is als organisatie voor burgers door zijn veelheid aan taken weinig herkenbaar. De verankering van CJG en Sociaal Team in de wijk is nog minimaal. De WAR vraagt zich af wat de specifieke binding van de medewerkers van het Sociaal Team met de wijk precies inhoudt. Dit alles heeft de drempel om hulp te vragen wel voor veel mensen verhoogd. Veel burgers weten (nog) niet waar zij precies met hun vraag heen moeten.

Aanbeveling 6

De toegang tot hulp moet voor de burger worden verduidelijkt. Wij pleiten voor

- actief verspreiden van informatie over de vindplek van hulp (via eerstelijnszorg, scholen, servicecentra, participatiecoaches etc.)
- goede bereikbaarheid van het sociaal team
- laagdrempelige en persoonlijke hulp en ondersteuning
- kennis van en verbondenheid met de wijk bij medewerkers van servicecentrum en sociaal team

Dagbesteding

Met enige zorg lezen wij dat u overweegt om de dagbesteding in Wmo en de arbeidsmatige dagbesteding samen te voegen. Wij gaan ervan uit, dat u de consequenties van dit voornemen tevoren nog grondig zult onderzoeken. Op voorhand willen wij alvast een aantal overwegingen meegeven, die in de uitwerking van het plan om de samenhang tussen de verschillende vormen van dagbesteding te versterken meegenomen moeten worden.

Er moet ons inziens goed ingespeeld worden op de zeer diverse doelgroepen die van deze voorzieningen gebruik maken. Als alle dagbesteding wordt ondergebracht bij de arbeidsmatige dagbesteding, dan kan dat er snel toe leiden dat er te hoge eisen worden gesteld aan met name mensen met een verstandelijke en/of psychische beperking. Dat zal dus ook vragen om maatwerk. Bij de verdere uitwerking van het voornemen om meer samenhang te brengen tussen de dagbesteding BIGA en dagbesteding Wmo willen wij graag onze denkkracht en kennis van de betrokken doelgroepen aanbieden en met u meedenken over de verdere uitwerking van de plannen.

Aanbeveling 7

De faciliteiten moeten ook in de toekomst passend zijn voor alle doelgroepen. Ook moeten er per saldo voldoende dagbestedingsfaciliteiten overblijven om aan de groeiende vraag te voldoen.

Mantelzorg te karig uitgewerkt

De civil society krijgt in de nota terecht veel aandacht. In de gekantelde werkwijze komt immers veel nadruk te liggen op informele zorg en ter ondersteuning van het voeren van eigen regie is de inzet van mantelzorgers en vrijwilligers van cruciaal belang.

Veel taken op het gebied van ondersteuning en zorg kunnen worden overgelaten aan mantelzorgers en vrijwilligers. Toch blijft de gemeentelijke overheid ook na de Kanteling wel verantwoordelijk voor adequate ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers en het op elkaar afstemmen van formele en informele zorg. Deze verantwoordelijkheid van de gemeente en de wijze waarop daar gestalte aan gegeven zal worden is niet duidelijk in de nota uiteengezet.

De rol van de gemeente ten aanzien van mantelzorgers kan worden omschreven als het vinden, verbinden, versterken en verlichten van mantelzorg(dixit Mezzo). Als voorname taken op het gebied van ondersteuning van mantelzorgers kunnen worden onderscheiden

- geven van informatie en advies
- kennisoverdracht over ziektebeelden,
- training van vaardigheden met betrekking tot persoonlijke omgang en verzorging
- ondersteuning bij (dreigende) overbelasting en zorgen voor passende respijtzorg
- bieden van praktische en materiële hulp
- mogelijk maken van lotgenotencontact

De gemeente faciliteert het Steunpunt Mantelzorg van Mens in de uitvoering van deze taken en dat zal in de komende jaren in versterkte mate het geval moeten zijn. Inzet van onbetaalde medewerkers kan alleen tot bloei komen als er voldoende ondersteuning voor is en vol wordt ingezet op het

werven van capabele krachten en scholing van hen die nog niet voldoende weten of kunnen. De gemeente moet hier de kaders voor formuleren en financiën voor beschikbaar stellen, om zo na verloop van tijd ook te kunnen vaststellen of de gemeente wel voldoende voorwaarden heeft geschapen om deze vormen van informele zorg tot hun recht te laten komen.

Aanbeveling 8

Wij pleiten voor het opstellen van een beleidsnota inzake vrijwilligers en mantelzorgers, waarin is opgenomen de roloppvatting van de gemeente met betrekking tot vrijwilligers en mantelzorgers en een beschrijving van de te behalen doelen. Ook zal hierin vastgelegd moeten worden welke gelden voor begeleiding van vrijwilligers en mantelzorgers beschikbaar worden gesteld.

In de passage over mantelzorg focust u verder op het actief betrekken van mantelzorgers bij het formuleren van het ondersteuningsaanbod. Dat is een mooi uitgangspunt, ware het niet dat een belangrijk probleem tot nu toe juist is om contact met mantelzorgers te krijgen. Nog minder dan 1% van hen is bij het Steunpunt Mantelzorg bekend. Alleen wanneer duurzaam (en dus niet eenmalig) contact wordt onderhouden met een groot deel van de mantelzorgers, kan het aanbod blijvend worden toegesneden op hun behoefte.

Aanbeveling 9

Wij blijven er voor pleiten om fundamenteel en op korte termijn te investeren in het vinden en registreren van mantelzorgers. Zie voor een verdere onderbouwing ons advies van 9 november jongstleden en relevante documentatie van Mezzo over dit onderwerp.

Participatiewet: interessante projecten van korte duur?

Wat de vrijwilligers betreft het volgende. De RSD zorgt voor een nieuwe influx van vrijwilligers door inwoners met een uitkering te stimuleren tot een actieve bijdrage aan de samenleving met als motto: "Niemand mag buitenspel staan." Dit nieuwe vrijwilligersbestand kan mogelijk worden ingezet voor taken die eerder zijn genoemd als vrijwillige diensten die het langer zelfstandig wonen van ouderen en mensen met een beperking te ondersteunen, zonder dat sprake hoeft te zijn van verdringing op de arbeidsmarkt. Wel moet zorgvuldig worden geselecteerd op kwaliteit en kunde en zullen vrijwilligers adequate praktijkbegeleiding moeten krijgen van professionals. Dat vraagt om een goede afstemming tussen formele en informele zorg, waar de gemeente garanties voor moet scheppen.

Aanbeveling 10

Vrijwilligers met een uitkering inzetten voor taken die langer zelfstandig functioneren mogelijk maken, waarbij de gemeente voorwaarden scheidt voor gedegen selectie, ondersteuning en training van deze vrijwilligers.

Onder het kopje Werk en Inkomen wordt een groot aantal concrete projecten beschreven, die wij van harte ondersteunen. Jammer is het wel, dat uit de Kalender blijkt dat het tijdsbeslag van deze projecten maar hooguit een half jaar bedraagt. Wij hopen dat hiermee bedoeld is, dat deze tijd nodig is om de projecten op te zetten en dat de looptijd een langere duur zal hebben. Dit natuurlijk onder voorwaarde dat uit de evaluatie blijkt dat de aanpak substantieel bijdraagt aan de geformuleerde doelen. Dit geldt voor

- de inkomensconsulent RSD
- het In-Between café
- Aanpak schulden bij schoolgaande jeugd
- Kansrijk Vrijwilligerswerk
- Stichting Stimulans Werken en Leren
- Aanpak terugdringen jeugdwerkloosheid

Onder de kop "preventie op langere termijn" wordt nog even het belang aangestipt van het bevorderen van financiële zelfstandigheid. Dit onderwerp komt nergens uitgebreid ter sprake en vormt wel een belangrijke voorwaarde voor het zelfstandig blijven functioneren. Voor veel ouderen en voor mensen met een verstandelijke beperking geldt dat zij met moeite de mores van de digitale samenleving kunnen bijbenen en daardoor veel zelfstandigheid moeten prijsgeven. Wij zouden graag zien dat dit aspect werd uitgewerkt in een concreet aanbod voor begeleiding en bijscholing.

Aanbeveling 11

De projecten op het gebied van Werk en Inkomen bij gebleken succes continueren. Een project opzetten ter bevordering van financiële zelfredzaamheid.

Waarborgen voor inclusieve samenleving

Eén op de acht Nederlanders heeft een langdurige beperking. Ruim een kwart van de Nederlanders heeft een chronische ziekte. Vanwege hun beperking kunnen deze mensen niet altijd aan de samenleving deelnemen. Langer zelfstandig wonen kan niet zonder dat de samenleving hier sociaal en fysiek op is ingericht. Niet alleen moet er leeftijdsbestendig gebouwd worden, ook moeten openbare gebouwen, winkels, horeca en sociaal-culturele instellingen toegankelijk zijn voor mensen met een beperking. Een belangrijke voorwaarde voor zelfstandig wonen is dat zelfstandig inkopen gedaan kan worden en dat iedereen kan deelnemen aan sociaal-maatschappelijke activiteiten. Dit betekent dat ook gebouwen voor een bezoek door rolstoelers, mensen met een rollator, blinden en slechtzienden aangepast moeten worden.

Op 21 januari jongstleden heeft de Tweede Kamer ingestemd met de ratificatie van het **VN-verdrag voor de rechten van mensen met een beperking**. Het Verdrag regelt dat iedereen, met of zonder beperking, volwaardig kan deelnemen aan de samenleving. Toegankelijkheid voor iedereen is dan een vanzelfsprekend gegeven. Dat zal een geleidelijk proces worden waarbij bewustwording een grote rol speelt.

In het verlengde daarvan zal ook de gemeente De Bilt de toegankelijkheid voor mensen met een beperking op alle beleidsterreinen (dus zowel binnen de openbare ruimte als binnen het sociale domein) moeten waarborgen door inclusief beleid te voeren. Inclusief beleid is erop gericht om meedoen van alle mensen aan de maatschappij mogelijk te maken. Dat betekent dat het tot nu toe gevoerde beleid moet worden aangescherpt. Dit beleid moet ons inziens van het ontwerpproces tot en met de uitvoering duurzaam verankerd worden in de organisatie. Verankeren betekent dat de top van de gemeentelijke organisatie voorwaarden schept voor het toetsen van beleidsvoornemens en uitvoeringsplannen op toegankelijkheid. Dit kan door inclusief beleid te beschrijven als expliciete deeltaak van alle beleidsambtenaren. Ook zal het college actief moeten toezien op de

verwezenlijking van toegankelijkheid op alle gebieden. Alleen zo kan worden bereikt dat er niemand wordt uitgesloten.

Input voor inclusief beleid mag niet langer afhankelijk zijn van inzet van ter zake kundige vrijwilligers, maar moet vooral worden gedragen door de beleidsambtenaren. Om dit te bereiken zijn aanvullende maatregelen nodig.

Voor onze reactie op de onlangs verschenen Woonvisie, verwijzen wij naar het gedegen advies, dat wij deze maand uitbrachten.

Aanbeveling 12

Niet alleen de huidige inzet voor toegankelijkheid continueren, maar ook inzetten op het voeren en verankeren van inclusief beleid in de gemeentelijke organisatie. De WAR wil graag als ter zake kundig gesprekspartner in de verdere uitwerking van dit beleid participeren.

Toekomstige structuur

Het verder afstemmen van de werkprocessen van CJG en Sociaal Team in overleg met de RSD staat gepland voor begin 2016. In de tekst wordt niet verder onderbouwd waarom dit proces niet eerder gestart kan worden. In onze optiek zou het vanaf nu al een permanente activiteit moeten zijn.

Aanbeveling 13

Wij pleiten er voor het proces, dat moet leiden tot een doelmatiger en doeltreffender afstemming tussen CJG, Sociaal Team en RSD nu al te starten en lerende wijs verder gestalte te geven.

Financieel kader

De opgenomen passage is wel heel algemeen geformuleerd. Wij vinden dat niet inzichtelijk wordt gemaakt hoe de financiële afwikkeling van de transformatie er uit gaat zien en welke gelden per taakgebied beschikbaar zijn.

Tenslotte

In december is het advies van de Transitiecommissie sociaal domein verschenen over de Code verantwoordelijk marktgedrag thuiszorgondersteuning. De 'Code verantwoordelijk marktgedrag' bevordert dat er bij in het proces van aanbesteden een goede balans ontstaat tussen prijs en kwaliteit en fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden. Ondertekening van de code is vrijwillig. Inmiddels hebben achtentwintig gemeenten de code ondertekend. Wij pleiten er bij deze voor dat ook de gemeente De Bilt de code gaat ondertekenen en op de naleving ervan gaat toezien.

Als laatste punt vragen wij u ons te verduidelijken hoe overleg en afstemming met de zorgverzekeraar en het zorgkantoor gestalte gaan krijgen en ons op de hoogte te houden van de resultaten die het oplevert.

6 februari 2016